פרק ט / ברוריה בן-דוד (וייס)

דוד לא שכח את יהונתן אשר הצילו מיד אביו שאול ואת הברית שכרתו ביניהם. הוא רצה להיטיב עם השרידים שנותרו מבית שאול, אך עיקר הבטחתו הייתה ליהונתן.
"ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד ויאהבו יהונתן כנפשו" (ש"א יח א).
"ויכרתו שניהם ברית לפני ה'" (ש"א כג יח).
יהונתן ביקש מדוד שלא ינהג בבני ביתו כמנהג מלכים המשמידים את בני משפחת המלוכה שמלכה לפניהם. ושלא יכרית את ביתו עד עולם, גם כאשר יכרית ה' את אויבי דוד (מכיוון שמדובר באביו לא כינהו בשמו). אל תחשוב אותי ואת בני ביתי לאויביך.
"ולא תכרת את חסדך מעם ביתי עד עולם, ולא בהכרת ה' את איבי דוד איש מעל פני האדמה, ויכרת יהונתן עם בית דוד, ובקש ה' מיד איבי דוד" (ש"א כ טו-טז)."ויאמר יהונתן לדוד: לך לשלום אשר נשבענו אנחנו בשם ה' לאמר: יהיה ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד עולם" (ש"א כ מב).

בפרק ט נקרא איך גילה דוד את בנו של יהונתן ואיך היטיב עמו.

איך גילה דוד את בנו של יהונתן?
דוד שאל את שריו לאחר רצח איש בשת בן שאול אם נותר שריד לבית שאול לאחר נפילתו ונפילת בניו בגלבוע, ולאחר המלחמה הארוכה שבין בית שאול ובית דוד (ג א) "ואעשה עמו חסד בעבור יהונתן". משרתי דוד קראו לציבא. כנראה ציבא היה מפקח על רכוש שאול, והיה ממונה על עבדיו לאחר מות שאול ובניו, ולאחר שמפיבשת בן יהונתן עבר לשבת בלו דבר. דוד שאל את ציבא: "האפס עוד איש לבית שאול? האין עוד איש הכוונה לבן זכר מבניו של שאול. ויש אומרים שאחז בלשון איש שהוא גם לשון גדולה (ש"א א א), כדי לרמוז שאם נמצא בן שהוא הגון וראוי ימנהו לתפקיד מתאים "ואעשה עמו חסד אלקים", וכך יקיים את השבועה שנשבע בשם ה' (שמ"א כ טו-יז).
חסד בתנ"ך נרדף ללשון ברית. "ושמר ה' אלקיך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבתיך" (דב' ז יב). "לעולם אשמור לו חסדי ובריתי נאמנת לו" (תה' פט כט).
ובתפילת שחרית לפני עקדת יצחק "זכר לנו...את הברית ואת החסד ואת השבועה אשר נשבעת לאברהם אבינו".
תשובתו של ציבא: "ויאמר ציבא אל המלך: עוד בן ליהונתן נכה רגלים" (פס' ג). דוד שאל איפה הוא? ציבא ענה שמפיבשת מצא מקלט בלו דבר בבית מכיר בן עמיאל שהיה מגדולי עבר הירדן (יז כז), ושמו כשם בכורו של מנשה (בר' נ כג ; במד' כו כט).
בפרק יז פס' כז המקום נקרא "לא דבר", וביהושע יג, כו המקום נקרא "לדבר". יש הסוברים שהמקום היה בסביבות מחניים.
יש לשער שמפיבשת ביקש שם מקלט אחרי רצח איש בשת, כי חשש שרוצחי דודו מתכוונים להשמיד את כל זרע שאול. דוד שלח שליחים להביאו לארמונו בירושלים.

כיצד התייחס מפיבשת אל דוד?
כפי שהוזכר קודם מנהג מלכי הגויים היה ולאחר מכן גם במלכות ישראל להשמיד את כל צאצאי בית המלוכה שקדם להם, ובייחוד כשמלחמה ארוכה התנהלה בין בית המלוכה החדש לבין בית המלוכה הקודם (ג א). לכן מפיבשת חשש שדוד מתכוון להרע לו. מתוך דברי דוד למפיבשת "אל תירא" משמע שמפיבשת חשש מפני דוד.

כיצד התייחס דוד למפיבשת?
דוד הרגיע את מפיבשת "אל תירא, כי עשה אעשה עמך חסד בעבור יהונתן אביך והשבתי לך את כל שדה שאול אביך, ואתה תאכל לחם על שלחני תמיד" (פס' ז). דוד מבטיח להשיב למפיבשת את כל נחלת שאול, גם השדות שירש שאול בגבעון (דה"א ח כט ; ט לה). בצלע (כא יד) ובגבעת שאול וגם לשדות שנטל במלחמות (ש"א ח יד; כב ז). דוד הזמינו לאכול על שולחנו תמיד כמנהג גדול המלכות.

כיצד התייחס מפיבשת אל חסדי דוד?
"וישתחו" מפיבשת השתחווה לאות תודה. ובלשון הכנעה והתבטלות עצמית אמר לדוד "מה עבדך כי פנית אל הכלב המת אשר כמוני?" (פס' ח). גם דוד פנה בדברי התבטלות עצמית אל שאול הרודף אחריו "אחרי מי אתה רדף? אחרי כלב מת, אחרי פרעש אחד (ש"א כד יד).

"ויקרא המלך אל ציבא נער שאול" (פס' ט). נער שאול הכוונה משרת שאול. במקרא נער הוא לאו דווקא אדם צעיר, נער הוא חייל או משרת. "ויבאו הנערים המרגלים" (יהו' ו, כג). כינוי לאדם הממונה על הנחלה או על העבודה כמו : "הנער הנצב על הקוצרים" (רות ב ו).

מה אמר דוד לציבא?
כל אשר היה לשאול ולכל ביתו יהיה שייך מעתה למפיבשת. אתה ועבדי שאול שאתה ממונה עליהם תעבדו לו את האדמה. בפירות האדמה ישתמש מפיבשת להוצאותיו השונות ולפרנסת בנו, אבל הוא עצמו יאכל על שולחן המלך.
מפיבשת נשאר יחיד לבית שאול ובנו הקטן מיכה הקים משפחה גדולה (דה"א ח, לד-מ), וכך התקיים בית שאול לדורות עולם.

מה השיב ציבא?
"ככל אשר יצוה אדני המלך את עבדו כן יעשה עבדך, ומפיבשת אכל על שלחני כאחד מבני המלך" (פס' יא). יש מפרשים הסבורים "ואכל על שלחני כאחד מבני המלך" אלה דברי דוד. הוא חוזר על משפט זה לחיזוק ולחיבה. לפי פירוש אחר אלה דברי ציבא ולא דברי דוד האומר בלשון חנופה, אעבוד את מפיבשת באמונה וכשיבוא אל ביתי אכין לו סעודת מלכים, או לא יחסר לו דבר כיאות לבני מלכים.

שדות שאול היו במקומות רבים בארץ, אך מפיבשת קבע את דירתו בירושלים, כי הוזמן לאכול על שולחן המלך אבל לא גר בבית המלך (טז ג).

עבודה בכתב

1) מי אמר למי?
א) הכי יש עוד אשר נותר לבית שאול?
ב) האפס עוד איש לבית שאול?
ג) עוד בן ליהונתן נכה רגלים.
ד) אל תירא, כי עשה אעשה עמך חסד.
ה) מה עבדך, כי פנית אל הכלב המת אשר כמוני?
ו) ואתה תאכל לחם על שלחני תמיד.
ז) ככל אשר יצוה אדני המלך את עבדו כן יעשה עבדך,

2) **כתבו חיבור:** פגישת דוד עם מפיבשת.